

UVODNA PLENARNA SJEDNICA

Inž. Aleksandar Mišev

Savezna privredna komora — Beograd

PROBLEMI RAZVITKA SAVREMENOG VOČARSTVA JUGOSLAVIJE

Prošlo je više od 3 godine, od postavljanja novih osnova razvitka savremenog voćarstva u našoj zemlji, preorijentacije u principima i tehnologiji rada, od dana kada smo počeli da buduće voćarstvo izgrađujemo stvaranjem krupnih industrijskih plantaža na društvenim gazdinstvima. Ovaj vremenski period, ispunjen povećanom aktivnošću radnih kolektiva voćarskih organizacija, stručnih ljudi i službi, predstavlja period nastojanja za realizaciju ovih principa. Iako, radi dugovečnosti voćaka nismo u stanju da danas sagledamo rezultate toga rada, kroz povećanje proizvodnje voća, ovaj isti vremenski period daje mogućnosti da napravimo bilans samoga rada i problema, koji prate promene u razvitku svake, pa i voćarske grane.

Neobično povoljni ekološki uslovi za gajenje skoro svih voćnih vrsti, s izuzetkom izrazito subtropskog voća, kao i rad na njihovom proširenju kroz dugi niz godina, doprineli su, da se naša zemlja ubraja u voćarski razvijene zemlje. Neka naša voćarska područja, sa svojim skoro idealnim uslovima za gajenje pojedinih voćnih vrsti i sorta, omogućuju da porast, rodnost, a naročito kvalitet plodova, bude od neocenjive vrednosti. Koristeći ove uslove, naš narod je decenijama i decenijama sadio voćke, tako da su krajem 1961. godine voćnjaci zauzimali 419.000 ha ili 4% ukupnih obradivih površina, sa 126.800.000 voćnih stabala, od kojih su rodna 94.987.000. Proizvodnja voća iste godine bila je negde oko 188.000 vagona, ili oko 101 kg po stanovniku. Ovakvi proizvodni kapaciteti voćaka predstavljaju značajne stavke u našoj poljoprivredi, učestvujući u bruto produktu u 1961. godini sa oko 3,7%. Mesto i značaj ove grane moramo posmatrati i kroz sve veću ulogu voća u ishrani našeg stanovništva (čije potrebe svakim danom postaju sve veće), kao sirovina za industrijsku preradu (koja se brzo razvija i proširuje svoje kapacitete i asortiman proizvoda), ili kroz učešće u izvozu svežeg voća i preradevina kao značajnu stavku u ukupnom izvozu poljoprivrednih proizvoda.

U posleratnom periodu, pa sve do 1959. godine, razvitak našeg voćarstva prolazi kroz nekoliko faza, među kojima: faza saniranja voćaka od velikih ratnih puštošenja, faza podizanja manjih voćnjaka kod seljačkih radnih zadruga; razvitak voćarstva na društvenim gazdinstvima; počeci dugoročnije kooperacije u podizanju voćnjaka i dr. Nemamo nameru da opširnije analiziramo sve ove faze posleratnog razvoja ove grane. Svaka od njih je više ili manje dala određeni doprinos razvitku našeg voćarstva i povećanju proizvodnje voća. Što je još značajnije, svaka od ovih faza je dala i stanovita iskustva, koja su koristila trasiranje sada usvojenog puta, u kojoj fazi se nalazimo i koja je za nas u ovom momentu i najznačajnija.

Da bi što jasnije sagledali ekonomske aspekte usvojenog puta razvitka industrijskog voćarstva u našoj zemlji, da bi se oslobodili suprotnih stavova (ukoliko ih još ima), moramo istaći neke karakteristike našeg voćarstva (do 1959. godine), koje su uslovile prelaz na industrijsku proizvodnju voća.

Ukupno povećanje površina pod voćnjacima u periodu 1950.—1959. god. bilo je neobično sporo (u proseku oko 4500 ha godišnje). Istu tendenciju sporog razvitka voćarstva su pokazivala i društvena gazdinstva, s prosekom od 2400 ha (uključujući i preduzete zasade kod formiranja).

— Najveći deo našeg voćarstva se nalazi u rukama privatnih proizvođača (u 1959. godini 92,9%), s veoma malim učešćem društvene proizvodnje (samo 7,1%). Postojeći zasadi privatnih proizvođača se stalno smanjuju, radi povećane migracije stanovništva sa sela, smanjenog obima nove sadnje i eksploatacije skoro bez ikakvih ulaganja. Radi toga je i obim propadanja starih voćnjaka velik, naročito nakon rodnih godina i godina s ekstremnim klimatskim pojavama (slučaj 1956. godine).

— Postojeće voćarstvo je postavljeno na principima visokostablenog uzgoja, s minimalnim ulaganjem, s kasnijim radom i dobijanjem niskih prinosa — koji se za period 1951.—1960. god. kreću od 1,95—6,39 tona/ha. Niska agrotehnika dovodi do biološkog ciklusa alternativnosti i velikih oscilacija u godišnjoj proizvodnji.

— Struktura našeg voćarstva je izrazito jednostrana, uglavnom šljiva (61%), s neznatnim učešćem drugih kvalitetnijih voćnih vrsti. Ova jednostranost proizvodnje dovodi i do jednostranog korišćenja plodova, (oko 40% šljiva za rakiju) i velikih godišnjih oscilacija ukupne proizvodnje u zavisnosti od roda šljiva i drugog. Sortni sastav većine voćnih vrsti (izuzev kod šljiva) je zastareo i nižeg kvaliteta, što ograničava mogućnost njegove upotrebe za konzumaciju, industrijsku preradu ili izvoz.

Novopodignuti voćnjaci na društvenim gazdinstvima do 1959. godine po sistemu uzgoja, agrotehnici, asortimanu veličini zasada i drugom pokazuju uglavnom slične karakteristike, kao i naše ukupno voćarstvo. Na ovim gazdinstvima imamo nešto uvećane površine voćnjaka, ali s više vrsti i sorata, s visokim uzgojem, nedovoljnom agrotehnikom i niskim prinosima, tako da ne obezbeđuje robnu proizvodnju, i tako dalje.

Sve ove karakteristike našeg voćarstva, uslovljene stepenom razvitka proizvodnih snaga u tom periodu, dovode do stagnacije u ovoj proizvodnji, do povećanja deficita u voću i u rodnim godinama (izuzev šljiva). I dok susedne zemlje sa sličnim ekološkim uslovima za razvitak voćarstva poslednjih 10 godina pokazuju znatno povećanje proizvodnje voća glavnih voćnih vrsti, (Italija od 278.000 vagona u proseku za 1948—1952. god na 422.200 vagona za 1955.—1959. godinu ili 152%, a susedna mala Grčka od 65.100 vagona na 86.000 vagona ili 132%), tend. proizvodnje voća u našoj zemlji kod istih voćnih vrsti od 85.000 vagona na 84.000 vagona ili 99,0%, pokazuje čak malu regresiju.

Sve brži razvitak naše privrede, porast proizvodnih snaga, brzi porast gradskog stanovništva, povećanje standarda, izmena u ishrani, razvitak prerađivačke industrije i drugo kao i stanje u našem voćarstvu, dovodi do stanovite disproporcije i debalansa u proizvodnji i potrebi za kvalitetnim voćem. Pred ovu proizvodnu granu postavljaju se sve veći i veći zahtevi, ne samo u odnosu na ukupnu proizvodnju voća, već i na asortiman kvalitet i cenu, što je nužno moralo dovesti i do izmena principa i načina rada. Karakter ove proizvodnje, radi dugoročnosti, ne daje mogućnost da se brže efektuiraju rezultati rada. To još više zaoštrava probleme razvitka ove grane, da bi zadovoljilo ne samo momentane, već i rastuće potrebe, koje se očekuju u perspektivi. Ostati na dosadašnjim principima razvitka voćarstva, značilo bi produžiti s istim karakteristikama, značilo bi dalje produbljivati jaz između te i takve proizvodnje i potreba.

Nar. a nije preostao drugi put, od onog kojim su već krenule druge poljoprivredne grane, od puta kojim je krenula cela naša privreda, tj. put stvaranja organizovane industrijske, kvalitetne i rentabilne proizvodnje voća na društvenim gazdinstvima. Poći tim putem značilo je brzo, revolucionarno prekinuti sa starim metodama rada, brzo i smelo prići primeni svega onoga, što je savremena voćarska nauka i praksa u svetu i kod nas već dala i daje. Ovaj put zahtevao je oslobađanje starih navika, znanja i brže prihvatanje savremenog novog i boljeg.

Osnovni zadatak i cilj usvojene industrijalizacije voćarstva je bio i ostaje. — Bržim razvitkom plantažnih zasada na društvenim gazdinstvima, stvoriti materijalnu bazu za zadovoljenje povećanih potreba u kvalitetnom voću, po obimu, strukturi i kvalitetu i povećati njegov uticaj u snabdevanju tržišta voćem. Deo postojećeg voćnog fonda poboljšati sanacionim i drugim merama u maksimalno mogućim razmerama.

— Kod podizanja novih voćnjaka primeniti najintenzivniji uzgoj, s najsavremenijim tehnološkim rešenjima, uz najracionalnija ulaganja, koje današnja voćarska nauka i praksa daje. Cilj ovih mera je dobiti maksimalno moguće prinose sa jedinice površine, sa što nižom cenom koštanja, te povećati potrošnju voća u zemlji i postati konkurentom na inostranim sve više integriranim tržištima.

— Usmeravanjem razvitka svih potrebnih voćnih vrsti, stvoriti širi asortiman u proizvodnji voća, te produžiti sezonu potrošnje voća i prerađevina, a uvođenjem najkvalitetnijih sorata zadovoljiti izmenjene zahteve naših i stranih potrošača i prerađivačke industrije.

— Postići određenu koncentraciju voćarske proizvodnje u najpovoljnijim ekološkim područjima zemlje, sa ciljem dobijanja robne i ekonomski najrentabilnije proizvodnje. Sprovesti moguću specijalizaciju u datim područjima i organizacijama. Veličinom zasada i specijalizacijom, stvoriti uslove za primenu kompleksne mehanizacije, radi obezbeđenja veće racionalizacije rada.

— Proizvodni proces voća zaokružiti do finalnog proizvoda (kod svežeg voća) a izgradnjom doradivačkih ili preradivačkih kapaciteta ili putem integracije s industrijom, stvoriti uslove za dobijanje finalnog produkta spremnog za naše ili inostrane potrošače, itd.

Sve ove principe industrijalizacije voćarske proizvodnje u našoj zemlji, prihvaćene u osnovi od stručnih kadrova i organizacija, ušli su i u perspektivni plan razvitka poljoprivrede do 1965. godine. Ovim planom je predviđeno da društvena gazdinstva, pored postojećih starih zasada od oko 20.000 ha, u godinama 1961.—1965. podignu nove industrijske zasade na površini od 40.000 ha, čime bi stvorili uslove za proizvodnju voća u godinama nakon ovog plana 120—150.000 vagona, što predstavlja oko 125% od sadašnje prosečne proizvodnje voća s našeg ukupnog voćarstva.

Za prelaz na industrijsku proizvodnju voća, stvoreni su i potrebni preduslovi, među kojima :

— razvitkom proizvodnih snaga, stvorene su i materijalne mogućnosti za veće i brže investiranje u razvitak savremenog voćarstva na društvenim gazdinstvima;

— stvorena je i potrebna baza u obezbeđenju sredstava za rad (mašina) i reprodukcioni materijala za povećani zahvat rada;

— izgradnjom rashladnih i skladišnih postrojenja i preradivačkih objekata, kao i povećanjem gradskog stanovništva i životnog standarda, stvorene su mogućnosti šireg plasmana buduće proizvodnje voća sa ovih zasada;

— povećanjem zemljišnih kapaciteta društvenih gazdinstava, omogućava angažovanje 40.000 ha, za nove voćnjake, što predstavlja samo 4,0% od ukupnih obradivih površina ovih gazdinstava.

REZULTAT RADA NA INDUSTRIJALIZACIJI VOĆARSKE PROIZVODNJE DO DANAS

Prelaz na industrijsku proizvodnju voća u osnovi je brzo prihvaćen od stručnih ljudi i proizvođačkih organizacija. Nalazeći se u eri povećanih napora za primenu savremenijih tehnološko-ekonomskih rešenja kod drugih poljoprivrednih grana, principi industrijalizacije ove proizvodnje su postali znatno lako shvatljivi i ubedljivi. Iako je ovaj, za naše voćarstvo revolucionarni prelaz sadržao u sebi niz problema, sam sistem, princip, očekivani proizvodni i ekonomski rezultati i mogućnosti, uticali su da ovaj proces, uz stvorenu materijalnu bazu postane svojina radnih kolektiva — organizacija.

I dok je ranijih godina interes organizacija za podizanje zasada bio veoma slab (u proseku za 1955—1959. g. 1600 ha voćnjaka godišnje) u godinama 1959. i 1960., voćarske organizacije su podnele filijalama JP Banke zahteve za 45.056 ha voćnjaka, tj. za 5056 ha više od ukupnih predviđanja za podizanje do 1965. godine.

Od ovih zahteva, prema mogućnostima za investiranje, u toku poslednje 3 godine odobreno je ukupno zajmova i to :

Godina	(zaokruženo u ha) Površina voćnjaka
1959.	4.727 ha
1960.	10.138 ha
1961.	3.663 ha
Ukupno :	18.528 ha

Odobrovanje zajmova za podizanje voćnjaka po pojedinim republikama je bilo:

Republika	1959	1960	1961	U k u p n o ha	%
NR Srbija — ukupno	3230	5025	910	9165	49,5
od toga :					
uže područje	—	3650	820	4470	24,2
AP Vojvodina	2560	1282	90	3932	21,2
AKM Oblast	670	93	—	763	4,1
NR Hrvatska	665	1366	298	2329	12,6
NR Slovenija	76	473	127	676	3,7
NR Bosna i H-a	604	3084	1911	5599	30,2
NR Makedonija	60	190	400	650	3,5
NR Crna Gora	92	—	17	109	0,5
Ukupno :	4727	10138	3663	18528	100

Struktura voćnih vrsti odobrenih zajmova u ovim godinama je bila :

Vrsta voća	1959	1960	1961	U k u p n o ha	%
jabuka	1177	2266	227	3670	19,8
kruška	1650	1245	—	2895	15,6
šljiva	662	4590	2811	8063	43,5
breskva	779	892	—	1671	9,0
kajsija	88	238	—	326	1,7
trešnja	10	—	—	10	0,1
višnja	272	594	—	866	4,7
o r a h	46	—	250	296	1,6
badem	—	10	—	10	0,1
lešnik	1	70	200	271	1,4
južno voće	32	—	—	32	0,2
masline	—	—	165	165	0,9
crna ribizla	—	193	—	193	1,0
maslina	—	40	10	50	0,3
d u n j a	10	—	—	10	0,1
Ukupno :	4727	10138	3663	18528	100,0

Poljoprivredna dobra i kombinati sa ukupno 9081 ha i zemljoradničke zadruge sa 9105 ha su osnovni nosioci podizanja ovih voćnjaka, dok je učešće poljoprivrednih ustanova neznatno (173 ha).

Analizirajući spomenute rezultate, zaključujemo sledeće :

— Da je u toku protekle 3 godine već stvorena realna materijalna baza za podizanje 18.528 ha industrijskih voćnjaka, što predstavlja 46% od predviđanja planom do 1965. godine. Međutim, specifičnosti rada na podizanju ovih zasada, potreba kvalitetne pripreme zemljišta, sadnog materijala i dr. zahteva izvesnu stabilnost u investicionoj politici i blagovremeno obezbeđenje sredstava ne samo za spomenutih 18.500 ha voćnjaka, već i za ostalih 21.500 ha, sa tranšama sadnje do 1965. godine. Kod toga ne mislimo samo na sredstva iz OIF-a, već i na druge izvore — iz sredstava organizacija, lokalnih, sreskih i republičkih fondova, fondova industrije i dr. zainteresovanih organizacija. Ovaj i ovakav zahtev moramo istaći, jer nam to omogućuje da izvršimo potrebne predradnje i podizanje voćnjaka da bude kvalitetno i na vreme.

— Razvitak industrijskih voćnjaka po pojedinim područjima pokazuje izvjesnu neravnomernost, koja ne dolazi usled nepovoljnih ekoloških uslova područja koja zaostaju, već više radi zakašnjenja u pripremi zahteva. Moramo se suprostaviti svakoj administrativnoj raspodeli podizanja ovih voćnjaka, ali moramo tražiti da sve organizacije budu postavljene u jednake startne uslove i da se voćnjaci podižu tamo gde su uslovi najpovoljniji, gde svaki uloženi dinar daje veći produkt i ekonomske rezultate;

— Iako imamo izvesno poboljšanje u strukturi razvitka voćnih vrsti (većim učešćem nekih kvalitetnijih voćnih vrsti), izneta struktura potvrđuje da i ovdje dominira šljiva (sa 43,5%). Ne bi mogli tvrditi, da je to rezultat interesa organizacija za šljivu (jer struktura podnetih zahteva daje druge odnose), već je više rezultat usmerene politike. Svesni smo da šljiva za našu zemlju, i u međunarodnoj podeli rada, ima svoje mesto i značaj. Međutim, ne smemo zaboraviti da smo mi u zemlji i za izvoz deficitarni, ne toliko u šljivama već mnogo, mnogo više u svim ostalim voćnim vrstama i da je isto tako potrebno da određenim merama omogućimo njihov razvitak. Ovo se pre svega odnosi na neke vrste koštičavog, jezgrastog i sitnog voća čije perspektive i u izvozu na integrirano zapadno tržište su znatno veće. Izvesno zaostajanje razvitka nekih voćnih vrsti (specijalno jezgrastog voća) na društvenim gazdinstvima, dolazi i usled nedovoljno rešenih tehnoloških problema njihove intenzifikacije, što ne znači da se oni ne mogu rešiti. Ovaj osvrt imperativno nalaze izmenu stava ograničavanja razvitka samo na neke voćne vrste, a ističe potrebu proširenja i ostalih vrsti, pa makar ukupan obim rada bio u granicama mogućnosti investiranja u ove zasade. Koja je ta ekonomski najopravdanija struktura razvitka voćarstva za danas i blisku budućnost, predstavlja predmet posebne studije, koju treba što pre dovršiti.

Kvalitetnija analiza podizanja novih voćnjaka potvrđuje sledeće.

— Da je u zadovoljavajućim razmerama sproveden princip koncentracije buduće proizvodnje voća na određena gazdinstva. Prosečna veličina jednog voćnjaka iznosi 102,0 ha, što predstavlja višestruko povećanje od ranijih zasada i stvara uslove za veću robnu proizvodnju voća za tržište. Struktura podizanja novih voćnjaka po veličini zasada iznosi :

Veličina zasada	Broj organizacija		Površina	
	broj.	procenat	ha	procenat
do 50 ha	60	33,5	2345	12,8
51—100 ha	70	39,1	4999	27,2
101—150 ha	20	11,2	2482	13,5
151—200 ha	8	4,5	1500	8,2
201—250 ha	12	6,6	2656	14,4
251—300 ha	2	1,1	560	3,0
301—400 ha	3	1,7	1800	5,5
401—500 ha	1	0,6	438	2,4
preko 500 ha	3	1,7	2578	13,0
Ukupno :	179	100,0	18.358	100,0

(Od ovog broja izuzeti su zasadi naučnih i školskih organizacija, koje imaju istraživački ili nastavni karakter);

— Isto tako se oseća pozitivna tendencija ka specijalizaciji proizvodnje voća na manji broj voćnih vrsti u jednoj organizaciji, što stvara mogućnosti dobijanja jednolične robe za tržište. Izvršena analiza u toku podizanja zasada u odnosu na specijalizaciju, pokazuje sledeće rezultate :

Broj voćnih vrsti	Broj organizacija		površina	
	broj	procenat	ha	procenat
sa 1 voćnom vrstom	132	73,8	10704	58,2
sa 2 voćne vrste	23	12,8	3149	17,2
sa 3 voćne vrste	10	5,5	1528	8,4
sa 4 voćne vrste	7	4,0	997	5,4
sa 5 voćnih vrsta	5	2,8	1720	9,4
više od 5 voć. vrsti	2	1,1	260	1,4
Ukupno :	179	100,0	18358	100,0

Sama činjenica da je 86,6% organizacija na 75,4% površina orijentirano na proizvodnju jedne do dve voćne vrste, potvrđuje ispravnost specijalizacije buduće industrijske proizvodnje voća.

— Iako nemamo tačnih podataka o zastupljenosti sorata kod pojedinih zasada, ipak se može konstatovati da je taj broj sveden na potreban minimum (radi oprašivanja i produžetka sezone berbe) i to za današnje uslove s najkvalitetnijim sortama voća.

— Svi ovi voćnjaci su predviđeni s intenzivnim uzgojem, uglavnom niskostablašica — palmeta, vaze ili kod šljiva i popravljene piramidalne krošnje. Obim ulaganja na jedinici površina u proseku se kreće od 500—900.000 d/ha u zavisnosti od uslova terena, voćnih vrsti i uzgoja.

Pored stvaranja navedenih preduslova za izvršenje postavljenih zadataka rad pojedinih organizacija u proteklom periodu bio je usmeren ka realizaciji sadnje, ka stvaranju tih i takvih voćnjaka. Tako je ukupan obim sadnje u proteklim sezonama bio :

Republike	Procena		Procena 1961/62
	1959/60	1960/61	
NR Srbija — ukupno	1000	2244	1850
od toga :			
Uže područje		887	1000
AP Vojvodina	600	1081	750
AKM Oblast	300	276	100
NR Hrvatska	120	505	330
NR Slovenija	30	364	300
NR Bosna i H-a	280	547	1280
NR Makedonija	120	175	100
NR Crna Gora	—	67	20
Ukupno :	1550	3902	3880

Iako obim izvršene sadnje za ovaj period od 9330 ha predstavlja polovinu odobrenih zajmova, sporiji početak rada uslovljen je postojećim uslovima u odnosu na pripremu zemljišta, obezbeđenje sadnog materijala, učešća i dr. Postojeće tendencije povećanja obima sadnje, obećavaju da će se uz rešenje drugih uslova, povećati sadnja u proseku negde oko 8—10.000 ha godišnje, da bi predviđeni obim od 40.000 ha realizovali u celini.

Iako je još uvek rano govoriti o rezultatima ovog rada, činjenica je da se širom zemlje u pojedinim organizacijama već naziru konture budućih plantaža voća, koje već dobijaju svoju formu i pružaju garancije krajnjeg uspeha. Ima organizacija koje su uložile maksimum truda u primeni svih potrebnih mera, s rezultatima u porastu i formiranju voćaka. Neke, iako manji broj plantaža, ove godine stupaju u treću vegetaciju, mnoge od njih već nose prvi rod, istina malen, ali dovoljan. Pozitivnih rezultata i sopstvenih iskustava već imamo, dobrih zasada isto tako već imamo, iako su ovi primeri po broju i mogućnostima maleni, da bi mogli biti u celini zadovoljni. Istina ovi i ovakvi zasadi ukazuju na put i cilj, da takvi mogu da budu svi i svuda, pa čak šta više da i njih prevaziđemo, jer se samim radom otkrivaju nove i nove rezerve i mogućnosti, koje nam sopstvena praksa daje.

PROBLEMI KOJI SE JAVLJAJU U REALIZACIJI PODIZANJA SAVREMENIH VOĆNJAKA

Svesni smo da svaki novi proces rada vuče za sobom i određene teškoće i probleme. Ovakvih je problema u konkretnom slučaju bilo znatno više, jer celokupan rad na modernizaciji ove proizvodnje za naše uslove predstavlja novu stvarnost, predstavlja izmenu tretmana voćke kao biološkog individua, zahteva izmenu cele serije agromera. Ovi problemi, pojave i kretanja za nas su od osnovnog značaja, jer samo njihovo postojanje, bez bržeg eliminisanja, može dovesti do stvaranja polovičnih zasada u koje smo uložili znatna sredstva, i stvorili uslove ne za maksimalnu proizvodnju, već za neku osrednju ili na nivou starih zasada. Ovaj simpozijum treba dati određen doprinos u rešavanju ove grupe problema, radi čega ću se zadržati samo na njihovoj kratkoj registraciji.

1. Jednim od osnovnih problema podizanja voćnjaka, smatramo svakako problem ekonomike i racionalnog investiranja. Ušavši u posao bez iskustva, mi smo pošli putem postavljanja stvari tako, da nam je visina investicionih ulaganja bio drugoraz-

redni problem. Mi smo uvek nalazili računicu i dali povoljnu stopu rentabiliteta. Istina, moramo priznati, da smo u toku poslednje 3 godine dosta evoluirali i od prvih zahteva od 1—1,200.000 d/ha došli na 500—900.000 d/ha. Na ovome se ne smemo zadržati. Nove voćne plantaže stvaramo da bi dobili robnu proizvodnju voća za tržište. Uspeha će biti samo u slučajevima, ako nam cena koštanja bude što niža, te se tako može uklopiti u konkurenciju s drugim proizvođačima u zemlji, i inostranim, pa i zapadnim tržištima, koje nas s posebnom carinskom stopom postavlja u neravnopravan položaj. U tom sklopu, uporedo s primenom pojedinih agromera, pred nama se postavlja sledeće :

— Da radom i uzgojnim merama ubrzamo porast voćaka dotle, da nam već u trećoj godini daju izvestan rod (uz potreban porast), makar u visini ulaganja. Time se skraćuje period investiranja u zasade i dolazimo do bržeg efektuiranja uložених sredstava. Primeri sa breskvama, jabukama i kruškama nekih organizacija potvrđuju da se to može postići, razume se uz određene uslove i intenzitet rada.

— Da korišćenjem postojećih rezervi unutar organizacija, u izvođenju pojedinih radova snabdevanju reproduktionog materijala i dr. potrebna ulaganja svedemo na racionalnu visinu, boreći se protiv pojava trošenja sredstava za druge namene.

— Određenim agromerama stvarati rodne kapacitete za dobijanje visokih prinosa (a ne polovičnih zasada), koji će biti u stanju da uložena sredstva na jedinicu proizvoda svedu na minimum.

Ove probleme posebno ističemo, jer se baš ovde razilazimo, i nemamo jedinstvenog gledanja i akcija.

2. Ne bi mogli tvrditi da smo za svih odobrenih 18.528 ha voćnjaka izvršili takav izbor lokacija, vrsti i sorata voća, kakav je potreban za ovakav uzgoj. Želja za što bržim podizanjem ovih zasada, dolaženjem do investicionih sredstava, u proteklom periodu je bila toliko jaka, da često puta, naša stručnost, oslobođena od uticaja, investitora nije svuda došla do izražaja. Ako ima nedostataka u izboru lokacija ili organizacija, onda smo tome, pre svega, mi doprineli. Za današnje uslove potrebno je doneti i određene zaključke u pravcu daljnjeg programiranja razvitka ove grane, gde ne bi smeli doći u sličnu situaciju.

3. U tesnoj vezi s navedenim problemom, a radi pomanjkanja iskustva kod manjeg broja zasada, dolazili smo u situaciju da se izgrađuju šablonski projekti, često bez veze sa stvarnom situacijom na terenu, bez prethodno dobro proučenih uslova. Mi moramo raščistiti s time, da projekte ne stvaramo za obezbeđenje investicionih sredstava, već za izvođenje radova na konkretnom terenu i organizaciji. Protiv ovakvih pojava, mi se moramo izboriti do kraja i to prvenstveno mi u našoj struci, a u interesu organizacije koja ulaže sredstva, i zajednice koja delom sredstava učestvuje u toj izgradnji.

4. Dok kod podizanja ranijih voćnjaka, nismo mnogo razmišljali o nekim problemima pripreme terena, danas kada podižemo krupnu industrijsku proizvodnju voća ne možemo tako raditi. Stanište buduće voćke moramo dovesti u takvo stanje, koje će omogućiti brz i bujan porast voćki, dati maksimalnu rodnost, omogućiti upotrebu mašina u svim mogućim radnim zahvatima, i dr. Svi ovi preduslovi se mogu i moraju stvoriti pre same sadnje i nedovršeni ili nedovoljno dovršeni radovi, ne mogu se kasnije nadoknadivati. Za nas je neshvatljivo, da se negde vrši sadnja na neizravnom terenu, da se problemima poboljšanja strukture zemljišta ne posvećuje dovoljno pažnje, da se osnovna obrada zemljišta često ne vrši pravovremeno, ni dovoljno kvalitetno. A takvih primera imamo ovde ili onde, a kasnije posledice, su od ogromnog ekonomskog uticaja na zasad i samu organizaciju. Kod toga nije u pitanju stručnost već više odnos ljudi u izvođenju tih radova.

5. Ako smo igde napravili ozbiljnije nedostatke u radu onda je to u izboru i upotrebi sadnog materijala. Ne zaboravimo, da je voćka ta živa individua, radi koje ulažemo sva ostala sredstva, i od koje očekujemo predviđene plodove. S teoretskog aspekta, nekako smo svi saglasni, kakve osobine ona treba da ima. Razilazimo se kada te principe treba primenjivati u praksi. Istina, moramo priznati da smo u toku proteklih godina ušli u šire podizanje novih plantaža, a da nismo imali organizovanu proizvodnju sadnog materijala, koja bi odgovarala novim zahtevima. Našavši se u ovakvoj situaciji, a radi sporosti modernizovanja proizvodnje sadnog materijala, organizacije su bile prinuđene da nabavljaju ono što su mogle nabaviti

u zemlji, a prvih godina i iz uvoza. Međutim, i kod takvog stanja nije urađeno sve, da se uzima ono što je najbolje, pa čak s takvom praksom nekako produžavamo i dalje. Mi moramo zauzeti veoma jasan i kategoričan stav, da nam sadni materijal mora biti takvih genetskih svojstava, proizveden iz selekcionisanih podloga i vijoka, koja su pod postojećim nadzorom naučnih zavoda, potpuno zdrava i testirana na virusna obolenja, dovoljno razvijena i s takvim morfološkim osobinama, koje uz druge uslove daju garanciju, da će se razviti u bujne voćke, sigurne sorte, s potencijalnim mogućnostima da daju obilan rod. Od ovih kvalitetnih normi mi ne smemo uopšte odstupiti, pa makar odlagali nekad i sadnju, umesto da žurimo sa sadnjom i sa materijalom koji nam ne odgovara. O ovom problemu ne smemo praviti nikakav kompromis, jer nam sopstvena praksa potvrđuje da nam i najbolja agrotehnika ne daje zadovoljavajuće rezultate, ako sadni materijal nije sa takvim osobinama kakve bi hteli.

6. Uzgoj mladih voćaka u celini još uvek nije savladan. Palmeta s kosim granama i vaza kod nekih vrsti su osnovne forme usvojene u široj praksi. Međutim, ima primera da je jedno projekt a da se u praksi radi drugo. Tamo gde se i primenjuju ovi sistemi uzgoja, uočavaju se izvesne greške u formiranju i masakriranju voćaka, a sa oskudnim radom kod drugih uzgojnih mera. Neki se zadovoljavaju, da se u toku prve godine voćke samo prime umesto da sebi postavimo cilj dobijanja bujnog porasta osnovnih grana i brzog formiranja skeleta i rodnih grančica. Pojavi ovih problema, nesumljivo doprinosi i to, što su to nove stvari, nedovoljno poznate, sasvim nedovoljno obrađene u našoj voćarskoj literaturi.

7. Iako smo u proces podizanja industrijskih voćnjaka već ušli, ipak za pojedine radove još uvek nemamo zadovoljavajućih rešenja, ili neka već koriguje sopstvena praksa. Ovo se pre svega odnosi na probleme agromelioracije zemljišta (obim osnovnog đubrenja stajnjakom i mineralnim đubrivima a specijalno izvođenje kalcifikacije, sa aspekta blokiranje mikroelemenata i narušavanje ravnoteže ishrane); na probleme rastojanja sadnje problemi redovne ishrane voćaka itd. Ne od manjeg značaja su i problemi intenziviranja jezgrastog i jagodastog voća, pa ove vrste i radi toga znatno zaostaju. Proizvođačke organizacije širom zemlje s pravom postavljaju zahteve za rešenje svih tih problema intenziviranja ove proizvodnje, kako bi otklonile moguće greške i ekonomske posledice koje bi eventualno nastale.

8. Nagli prelaz na druge principe podizanja novih zasada, doveo je do stanja da se rad na terenu odvija nešto ispred rezultata naučnih ispitivanja. Do ovakvog stanja moralo se doći, ako se želi da se na podizanju savremenih zasada ide u korak sa drugim, naprednijim zemljama sveta. To nikako ne znači da rad naučnih ustanova nije bez uticaja i za nove zasade. Ima i te kako dosta naučnih dostignuća koja imaju ogromni značaj za korišćenje u praksi. Makar da se to odnosi za pojedine faze rada, ova primena morala je naći mesta u našem radu, jer to potiče iz naših uslova i rada, kao korektor ili nadopuna praktičnim dostignućima drugih zemalja. Međutim, ima pojava da se od strane nekih proizvođačkih organizacija ignoriše rad nekih naučnih zavoda i njihovi rezultati. Mi moramo biti na čisto s time, da od naših naučnih ustanova očekujemo daleko više u rešenju niza problema za naše uslove. Sa druge strane proizvođačke organizacije moraju u svom radu da se što više oslanjaju na rad i rezultate naučnih ustanova, i da što stručnije rade.

9. Početak rada na podizanju novih zasada pada uporedo s formiranjem stručne službe preko centara i stanica, sa zadatkom da stanica bude spona između naučne službe i proizvođačkih organizacija u prenošenju pozitivnih iskustava, u sagledavanju problema prakse i prenošenju naučnoj službi. Makar da je ova služba još uvek mlada, mogu se izneti njena pozitivna delovanja. Slučaj s plantažom jabuka i u Brvenici — Tetovsko, u beogradskom srezu, u Vojvodini i dr. predstavlja rezultat rada, kako stručnjaka i radnika samih organizacija isto tako i stručnjaka centara i stanica. Takvih primera ima i u drugim područjima naše zemlje. Međutim, još uvek ne bi mogli da budemo u celini zadovoljni. Još uvek se ova služba nedovoljno oseća, još uvek proizvođačke organizacije ne nalaze u njoj ono što njima treba, odnosi između stanica, centara i organizacija nisu svuda dovoljno i pravilno rešeni, pa čak šta više javlja se izvestan antagonizam, izvesna samouverenost, koja u većini slučajeva dovodi i do određenih šteta. Uzroci ovakvog nezadovoljavajućeg stanja su različiti, ali koreni vode uglavnom k još uvek nedovolj-

noj osposobljenosti nekih stručnjaka ove službe, u čestim lutanjima, u neraščišćenim pojmovima, te i u polovičnosti rada i rezultata. Ne bi smeli preći ni preko pojave nepravilnog odnosa nekih organizacija, koje je zahvatio talas samouverenosti, te ne idu na stručnu saradnju s ovom službom koja im nudi pomoć. Radi toga se uglavnom dolazi i do pojava da neke organizacije neće da sklapaju ugovore s ovom službom, iako bi se otklanjanjem samo nedostataka u radu mnogostruko kompenzirala nadoknada za ovu uslugu.

10. U ovaj posao smo ušli bez velikih priprema stručnih kadrova i radnika. Zadatak nam je bio da u samom procesu rada osposobljavamo stručnjake i radnike organizacija. Drugog puta nismo imali. Da smo ovaj zadatak usmereno rešavali, sigurno je da bi ga do sada donekle rešili. Međutim, posle prvih inicijativa i rada, ovaj problem je prepušten stihiji. U ovaj rad moramo uneti znatno više sistema i nastojati, da uporedo s izgradnjom zasada, izgrađujemo potrebne stručne kadrove i radnike sasvim nove fizionomije i znanja.

PROBLEMI KOJI NAM SE STVARAJU PODIZANJEM INDUSTRIJSKIH VOĆNJAKA

Problemi koji nam se javljaju u toku realizacije podizanja industrijskih voćnjaka su više tehnološko-tehničkog karaktera. Oni su se javili i javljaju se, jer su nužni pratilac svakog novog rada. Međutim, zavarali bi sami sebe ako ostanemo pod utiskom da su to jedinstveni problemi pred kojima stojimo. Svi ovi zasadi koje podižemo su još u porastu, još uvek su mladi, još uvek nemamo plodova, još uvek ne možemo opipljivije sagledavati one druge organizacione-ekonomske i stručno tehnološke probleme, koji će se sutra javiti, makar da ih već osećamo, iako ne sa takvom oštrinom kao navedene. Ako za rešenje navedenih problema nismo imali mogućnosti za prethodne pripreme, ovu drugu grupu problema, koji će se sutra javiti, moramo još danas predvideti, još danas tražiti rešenja.

Nije nam namera da ove probleme u detalje razrađujemo, ali je potrebno da ih samo registrujemo, da bi razradom kroz sekcije došli do konačnih rešenja.

1. Problem obezbeđenja tehničke opreme za mehanizovanje proizvodnog procesa industrijske proizvodnje voća, postaje svakim danom sve aktuelniji. U dosadašnjem radu jedan deo radnih operacija već je mehanizovan, ali ima dosta zahvata, gde je ručna radna snaga ostala kao osnovna, (obrada u redovima, uzgoj, berba, sortiranje, pakovanje, izrada ambalaže i dr.). Iako smo svesni da za sada ne možemo sve radne operacije u potpunosti mehanizovati, sigurno je da primenom ovih ili onih mašina ili uređaja možemo povećati produktivnosti rada. Pred nama stoji zadatak da izgradimo takvu liniju mašina u voćarstvu, prilagodenu za konkretne uslove, koje bi bile u stanju da radnu snagu svedu na minimum. A to se može i mora postići. U tim slučajevima obezbedili bi kvalitetno i blagovremeno izvođenje radova i polako gubili kategoriju radnika voćara u klasičnom smislu (s motikom), a stvarali bi radnika voćara mašinistu, koji u periodu nemogućnosti primene mašina uzima makaze i radi na uzgoju.

2. Podići krupne plantaže u proseku od 102 ha, za našu stvarnost je novina. A imati plantaže od 500, 600 pa i 1000 ha je stvarnost, ne samo za nas već i za mnoge zemlje u svetu. Međutim, izgrađivanje ovako krupnih proizvodnih kapaciteta, ne može se uklopiti u dosadašnje načine rešavanja organizacije proizvodnje, organizacije rada, već se one nužno moraju menjati i prilagodavati novonastaloj situaciji. Za rešenje ovih problema nemamo uzora, odakle bi crpili iskustva. Naši naučni zavodi nam još uvek ne mogu dati određenija rešenja. Ostaje nam da sami pronalazimo ta rešenja i njih primenjujemo u praksi. Učešće proizvođačkih organizacija, s uključenjem stručne i naučne službe, sigurno je da nam može pomoći za rešenje ove grupe problema;

3. Podići čist zasad, ne znači i obezbediti pravu industrijsku proizvodnju voća. To je samo jedan deo toga rada — doći do plodova, ali ne i rešiti proces u celini. Industrijska proizvodnja voća zahteva takvu osposobljenost organizacija da dâ tržištu (bez obzira, da li je to unutrašnje ili spoljašnje), gotov proizvod pripremljen za potrošača, bilo u svežem, ili prerađenom stanju. Ovo je momentano jedan od krupnijih problema, koji istina još »ne lupa na vrata« plantažama (jer još nemamo roda), ali koji će sutra biti veoma, veoma aktuelan. Mi moramo ovu proizvodnju tako da izorganizujemo, sami ili u zajednici više proizvođačkih organizaci-

ja, ili u određenoj integraciji s trgovačkom, spoljnotrgovačkom mrežom, mrežom hladnjača, preradivačkih pogona i dr., da proces bude završen do finalnog produkta. Kako rešiti ove probleme, nemoguće je dati recepte. Postoji inicijativa u nekim područjima Srema, Subotice i drugih mesta, da više proizvođačkih organizacija pokušava da reši ove probleme zajedničkom izgradnjom potrebnih pratećih, preradivačkih ili dorađivačkih objekata. Postoje negde inicijative, da ih veće organizacije samostalno rešavaju ili sa određenim ugovornim odnosima sa drugim organizacijama (industrijom ili trgovinom). Kakva će sve rešenja dati zavisi o uslovima. Nama ne ostaje ništa drugo, već da odmah počnemo razrađivati ove probleme, da bi ih određenim merama, s pristizanjem prvih većih količina plodova s ovih plantaža rešili. Time ćemo ostvariti i osnovni zadatak koji smo postavili ovim radom na industrijalizaciji voćarske proizvodnje.

MOGUĆNOSTI POVEĆANJA PROIZVODNJE VOĆA S POSTOJEĆIH RODNIH ZASADA

Podići predviđene površine savremenih voćnjaka na društvenim gazdinstvima i time stvoriti bazu za povećanu kvalitetnu proizvodnju voća predstavlja jedan, istina veoma značajan zahvat. To ne znači da postojeći voćni fond u našoj zemlji možemo potpuno izostaviti, makar ne sada i u bliskoj budućnosti. Imati oko 310.000 ha rodni nasada i oko 95 miliona rodni stabala, predstavlja značajne kapacitete, koje možemo i moramo iskoristiti, za dobijanje stabilne i povećane proizvodnje voća. Istina kod toga ne možemo menjati strukturu vrsti voća, pa čak neznatno možemo menjati i strukturu sorti, ali je sigurno da možemo otkloniti alternativnost u plodonošenju ili smanjiti njezin intenzitet; sigurno je da možemo povećati ukupnu proizvodnju i donekle poboljšati i kvalitet plodova. Praksa pojedinih organizacija u proteklom periodu, rezultati sanacije šljivika u Srbiji, proizvodnih ogleda nekih organizacija i dr. nedvosmisleno potvrđuju, da se deo tih zasada može dovesti u takvo stanje, da nam redovitije i obilnije plodonose. Problemi su uglavnom u poboljšanju ishrane, obrade, konzervacije vlage, zaštite i intervencije u uzgoju, pa da prinosi ne budu 5—6000 kg/ha, već 20—30 tona/ha kvalitetnijih plodova.

U ovom radu sanacija šljivika je prodrla kod dela proizvođača u jednom delu Srbije, a sada se proširuje i u nekim područjima Bosne. Međutim, kao da se još uvek nedovoljno shvata značaj ovog rada, kao da se ne cene postojeće rezerve i mogućnosti koje nam stoje na raspolaganju, kao da nismo ubeđeni, ili kao da nemamo dovoljno stručnosti i snaga da se šire zahvatimo s njegovim rešenjem. Drugačije ne možemo tumačiti pojavu, da se postojeći rodni zasadi i na društvenim gazdinstvima ostavljaju u onakvom stanju, kakvi su bili do sada, ili da se radu na organizovanju sanacije dela voćnjaka privatnih proizvođača ne prilazi dovoljno operativno. S ovakvim stanjem, ne možemo se pomiriti, jer je to neiskorišćena rezerva. Kod ovog rada ne smemo precenjivati mogućnosti, niti pomišljati da možemo sve rodne voćnjake dovesti u sanirano stanje i kod svih poljoprivrednih proizvođača. Ne, takvih iluzija nemamo. Ali to ne znači da ne treba upregnuti sve sile, da se u postojećim rodni zasadi društvenih i privatnih gazdinstava izvrši sanacija u maksimalno mogućim razmerama.

Rezimirajući na kraju stanje našeg rada proteklih godina možemo konstatovati: da smo ušli u proces industrijalizacije voćarske proizvodnje, da nam je orijentacija dobra, da smo postigli određene rezultate, ali da imamo i nerešenih problema. Sve to dovodi do zaključka, da možemo očekivati i odgovarajuće rezultate, pod uslovom da mi stručnjaci raščistimo još nedovoljno raščišćene postavke i da tako naoružani znanjem i sopstvenim iskustvima obezbedimo njihovu primenu u praksi. Bez toga, sa zbrkom pojmova i mera, s neraščišćenim stavovima razjedinjeni i neoperativni, dovešćemo sebe i našu struku u nezavidan položaj a organizacije i zajednicu u određene teškoće. Zadatak je krupan i odgovoran, ali imamo i dovoljno ljudi i snaga u uslovima koje nam stvara zajednica, da taj zadatak izvršimo.

Ubeđeni smo da će ovaj simpozijum s koncepcijom njegove organizacije rada pomoći rešenju ovih problema. Protekli vremenski period, iako je za voćarstvo kratak, ipak je dovoljan da možemo izmenjati mišljenja, poglede, iskustva i dr. i da tako podemo u bitku za realizaciju nove industrijske, kvalitetne, ali i jeftine proizvodnje voća, koju naš narod od nas očekuje.

KRATAK SADRŽAJ

Rezultati dosadašnjeg rada na podizanju industrijskih voćnjaka na društvenim gazdinstvima, kao i stečena iskustva (iako za kratak vremenski period), potvrđuju ispravnost usvojenih principa modernizacije ove proizvodnje. Možemo očekivati i izvršenje postavljenih zadataka u ovoj grani, a s time i iskoristiti postojeće povoljne ekološke uslove, za obezbeđenje predviđene kvalitete i jeftinije proizvodnje voća, i ublažavanje postojećeg debalansa u voću za unutrašnje tržište, i za potrebe industrije i izvoza.

Prihvata i interes proizvođačkih organizacija za podizanje industrijskih voćnjaka je veliki. Stvoreni uslovi za njihovo podizanje omogućavaju izvršenje predviđenog obima do 1965 godine. Tendencu povećanja površina pod kvalitetnijim vrstama voća i novim nasadima smatramo pozitivnom, radi poboljšanja strukture voća. Tendencija koncentracije voćarske proizvodnje u ekološki najpovoljnijim uslovima, s prosečnom veličinom jednog voćnjaka od 102,0 ha (od 50—1000 ha), stvara uslove za robnu proizvodnju voća za tržište. Specijalizacija ove proizvodnje na 1—2 voćne vrste (75,4% od ukupnih površina), još više potencira tendencu za ovu robnu proizvodnju voća. Obim izvršenja sadnje plantažnih voćnjaka iako je nešto sporiji, pokazuje tendencu stalnog godišnjeg povećanja.

Kako je prelaz na industrijsku proizvodnju voća na društvenim gazdinstvima za stručne kadrove i proizvođačke organizacije još uvek nova stvar bez dovoljno iskustva nužno su se morali javiti i stanoviti problemi. Naši naponi moraju biti usmereni ka rešenju ovih problema, kako bi i krajnji cilj bio što bolje realizovan. Ovo se osobito odnosi na probleme još bržeg razvitka nekih kvalitetnijih voćnih vrsti (krušaka, bresaka, višanja i dr.); u rešenju nekih tehnoloških problema intenzivnog uzgoja i bržeg proširenja jezgrastog voća; u sagledavanju i pronalaženju savremenijih rešenja u cilju pojeftinjenja podizanja novih voćnjaka, bez smanjenja intenziteta rada; u izvršenju potrebnih korektura projekata i nekih lokacija; u primeni potrebnih agromera kod pripreme zemljišta, sadnje i uzgoja voćaka sa ciljem dobijanja bujnijeg porasta i ranijeg ulaska u rod. Kod toga se oseća potreba od potpunog uključenja stručne i naučne službe u rešenju nekih organizacionih i tehnoloških ekonomskih problema većih plantaža, kao i u izgradnji sistema izobrazbe stručnih kadrova i radnika voćara.

Pored navedenih tekućih problema industrijalizacije voćarske proizvodnje, pred nas se već danas postavljaju i problemi izgradnje linije mašina za maksimalno mehanizovanje radova u voćnjacima; u poboljšanju organizacije teritorije, proizvodnje i radova na krupnim plantažama, kao i problemi izgradnje potrebnih pratećih i dopunskih objekata za dovršenje proizvodnje do finalnog produkta u upakovanom svežem voću ili pojedinim preradevinama, spremnog za krajnjeg potrošača na unutrašnjem ili spoljašnjem tržištu.

Postojeći voćni fond u našoj zemlji i stečena iskustva u radu na njegovom poboljšanju, otvara perspektivu i mogućnost da pojedinim agromerama povećamo i da nešto poboljšamo proizvodnju voća sa rodnih zasada, smanjujući time alternativnost plodonošenja.

Radom proizvođačkih organizacija i stručnih ljudi na rešenju gornjih problema, izmenom iskustava na ovom simpozijumu i dr. očekujemo njihovo brže rešenje i ostvarenje ciljeva postavljenih industrijalizacijom voćarske proizvodnje.

THE PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF MODERN FRUIT PRODUCTION IN YUGOSLAVIA

Ing. Aleksandar Mišev
Federal chamber of Industry — Beograd

SUMMARY

Results of the work done up to now on the establishment of large scale orchards on socialist farms and acquired experiences (although in a short period) prove the rightness of the principles of the modernization of production. We can expect the fulfilment of the given tasks in fruit production and with this the exploitation of existing suitable ecological conditions for the insurance of planned qua-

lity and cheap production of fruit and decrease of existing deficit of fruit for local market, processing and export.

The interest for the establishment of large scale orchards is great. The existing conditions contribute to the fulfilment of planned acreage of new orchards until 1965. The tendency for the increasing of acreage under quality fruit-tree varieties on new plantings is considered positive in regard to the improvement of fruit varieties structure. This tendency of concentration of fruit production under the most suitable ecological conditions with an average size of one orchard of 102 ha (from 50—1000 ha) creates conditions for production of fruit market surpluses. Specialization of this production with 1—2 fruit varieties (75,4% of the total acreage) contributes still more to this tendency for commercial fruit production. The rate of the fulfilment of the establishment of new fruit plantings although being slower than planned, shows the tendencies of the permanent annual increase.

The transition from small to large scale fruit production is accompanied with new problems due to the fact that for the technical staff and farms this production is new and they also lack the necessary experience. Our efforts should be aimed at the solution of these problems in order to fulfil the given objectives. It concerns particularly the problems connected with faster development of some quality fruit varieties (pears, peaches, sour cherries, etc); solution of technological problems of intensive culture and faster propagation of nut trees; finding out the modern solution for cheaper establishment of new fruit orchards without decrease of labour intensity; the corrections of the existing projects and sites; application of the necessary agrotechniques in land preparations, planting and fruit cultivation in order to obtain better growth and earlier yields. This requires the full engagement of technicians and scientific services for solution of some organizational, technological and economical problems of large plantations as well as the creation of educational system for technical staff and skilled workers.

Beside the above mentioned problems connected with establishment of large scale fruit industry, we are faced with the lack of set of machines for complete mechanization for increasing the labour productivity on large plantations, as well as the problems connected with the construction of other facilities which contribute that the whole process of production, processing and packing for local market or export is being covered.

The existing fruit orchards in our country and acquired experiences in their improvement create the possibilities for the application of modern agrotechniques in order to increase fruit production from bearing trees and by this way decrease the alternative yielding.

By the work of farm organizations and their staff on the solution of above mentioned problems and through the exchange of the experiences on this symposium we are expecting to solve these problems and fulfil the planned objectives in fruit production industry.